

ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNİN KAMPÜS DIŞI ERİŞİM HİZMETİNİN KULLANICILAR TARAFINDAN FARKINDALIĞI

Yrd. Doç. Dr. Burcu Umut Zan
Çankırı Karatekin Üniversitesi
burcumut@gmail.com

Özet

Bilgi çağı ile birlikte modern kütüphane kullanıcıları artık fiziksel olarak kütüphaneye gelmeden bilgi kaynaklarına bilgisayar aracılığı ile erişim sağlamak istemektedir. Amacı, yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak olan üniversitelerin, kütüphaneleri de bu amaç doğrultusunda hizmet sunmaktadır. Bu nedenle üniversite kütüphaneleri kullanıcı istekleri ve çağın getirdiklerini göz önünde tutarak elektronik kaynaklara abone olmakta ve bu kaynaklara erişimi sadece kütüphane veya içinde buldukları kampüs ile sınırlamayıp, gerekli teknolojik altyapı hizmetlerini sağlayarak, bu hizmeti kampüs dışına da çıkarmaktadır. Böylelikle kullanıcılar, kütüphanenin abone olduğu elektronik kaynaklara, dünyanın her yerinden erişim sağlayabilmektedir. Bu doğrultuda çalışmamızın amacı üniversite öğrencilerinin, üniversite kütüphanesinin kendilerine sunmuş olduğu bu hizmetlerden ne boyutta haberdar olduklarını tespit etmektir. Çalışma grubumuzu geliştirmekte olan bir üniversite içinden rastgele seçilmiş 163 öğrenci oluşturmuştur. Bu çalışmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen anket ile toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; öğrencilerin %88,2'sinin kütüphanenin abonelik sağlayarak kütüphane kullanıcılarına sunduğu elektronik kaynaklardan, %95,4'nün ise elektronik kaynaklara kampüs dışından da erişim imkanı sağladığından haberdar olmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin lisans dönemi boyunca yaptıkları araştırmalarda arama motoru üzerinden buldukları sonuçların yeterli olduğunu düşünmeleri bu durumun temel nedeni olarak belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Elektronik kaynaklar, kampüs dışı erişim, yaşam boyu öğrenme, bilgi okuryazarlığı, üniversite kütüphaneleri.

AWARENESS OF UNIVERSITY LIBRARIES USERS ABOUT OFF-CAMPUS SERVICES

Abstract

In the information age, modern library user wants to access information resources through the computer without physically coming to the library. The main aim of the universities is to make high level of scientific research and investigation, and serving in this direction is the aim of university libraries. Therefore university libraries making subscription to electronic resources. In order to give response to library users' requests, libraries provide access to electronic resources both in campus and off campus. Thus, users can easily access these electronic resources from anywhere in the world. In this context, the aim of this study is to determine the awareness of users about the services of university library. Randomly selected 163 student is consisted the sample group of this study. Sample group was selected through from a university which was in process of developing. According to the findings of this study, 88,2% of users do not aware about electronic resources offered by university library and 95,4% of users do not aware from the service of off-campus access for subscribed electronic resources. The basic reason of this situation is determined as students' satisfaction with the results that they have found through search engines during the term of university period.

Keywords: Electronic resources, off-campus access, lifelong learning, information literacy, university libraries.

GİRİŞ

Bilgi okuryazarlığı; bireyin bilgiye ihtiyaç duyduğunu fark edebilmesi, ihtiyacı olan bilgiye erişebilmesi, ihtiyaç duyulan bilginin değerlendirilebilmesi ve verimli bir şekilde kullanılabilmesini içeren bir dizi beceriler olarak ele alınmaktadır.

American Library Association (ALA) (2000), bilgi okuryazarı bir bireyin sahip olması gereken yetileri aşağıdaki gibi sıralamaktadır.

Birey;

- ihtiyacı olan bilgiyi tanımlayabilir,
- ihtiyacı olan bilgiye etkili ve verimli bir şekilde ulaşır,
- bilgiyi ve bilgi kaynaklarını değerlendirebilir,
- ihtiyacı olan bilgiye ulaştığına kanaat getirdiğinde bu bilgiyi kendi bilgisi ile birleştirir,
- belirli bir amaca ulaşmak için bilgiyi etkin kullanır,
- etik ve yasal çerçevede bilgiye erişim sağlar.

Teknolojik değişimin ve bilgi kaynaklarındaki artışın, hızlı yaşandığı bu dönemde kişinin bilgi okuryazarı olabilmesi önemli bir nitelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer ifade ile hızla artan bilgi ve sürekli değişim ve gelişim içinde olan bilgi teknolojileri ile baş etmek giderek daha zor ve karmaşık bir hal almaktadır. Bu durum bilgi okuryazarı bireylerin bilgiye erişimde sahip olması gereken yetenekleri de çeşitlendirmektedir (Akkoyunlu, 2008). Bilgi okuryazarlığı aynı zamanda bilgi teknolojileri becerileri ile ilişkilidir. Bilgi teknolojileri becerileri, bireyin; bilgisayar, uygulama yazılımları, veri tabanları ve diğer teknolojileri kullanması ve bu becerilerini geliştirmesi ile ilgilidir (ALA, 2000).

Bilgi okuryazarı bireyler “nasıl öğreneceklerini öğrenmiş bireylerdir” (ALA 1998, 55 - 56). Öğrenmeyi öğrenme, öğrenenin talebi ile oluşmaktadır. Öğrenme talebi ise kişinin öğrenme merakı, öğrenme coşkusu, öğrenme arzusu gibi dürtülerin (Akkoyunlu, 2008) yani bireyin iç motivasyonunun harekete geçmesi ile gerçekleşmektedir. Bilgi okur yazarı bir birey kendi öğrenme sürecine hakimdir böylelikle kendi sürecini kendi kendine yönlendirebilmektedir (ALA, 2000). Öğrenmeyi öğrenme, bilgi çağında başarının ve yaşam boyu öğrenmenin anahtarı olarak görülmektedir (Doyle, 1994).

Bilgi okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenmenin birbirlerini karşılıklı olarak güçlendiren bir ilişkisi olduğu bilinmektedir (IFLA, 2006). Tüm disiplinlerde, tüm öğrenme çevrelerinde ve tüm eğitim seviyelerinde ortak olarak kabul edilen nokta bilgi okuryazarlığının yaşam boyu öğrenmenin temelini oluşturduğu yönündedir (ALA, 2000). Yaşam boyu öğrenme ile amaç tüm yaş gruplarındaki insanların nitelikli öğrenme olanaklarına ve çeşitli öğrenme deneyimlerine eşit ve açık biçimde erişim sağlamlarını kolaylaştırmaktır (Akkoyunlu, 2008).

Hedef kitlesi kütüphaneciler ve ilgi alanı kütüphaneler olan IFLA (Uluslar arası Kütüphaneciler Derneği Federasyonu: International Federation of Libraries Association) 2006 yılında yayımlanmış olduğu “Yaşam Boyu Öğrenme için Bilgi Okuryazarlığı Kılavuzu” kitabında kütüphaneler ve kütüphanecilerin, yaşam boyu öğrenme ve bilgi okuryazarlığı yolunda vazgeçilmez ve sürekli temas halinde bulunması gereken partnerler olduğunu vurgulamıştır. Yaşam boyu öğrenme ve bilgi okuryazarlığının doğal sorumluları olan öğrenciler, öğretmenler, öğretim üyeleri ve velilerin bu yolda kütüphaneler ve kütüphaneciler ile iletişim halinde olmaları beklenmektedir ve bu durum toplumun genelini kapsamaktadır. Bu nedenle büyük ya da küçük her kütüphanenin bilgi okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenme alanında bir rolü olduğu düşünülmektedir. Bilgi okuryazarlığı yetilerinin kazandırılmasında, öğrenmeyi öğrenme dürtüsünün geliştirilmesinde ve yaşam boyu öğrenme davranışının edinilmesinde eğitim sistemlerinin çok önemli rolleri olduğu bilinmektedir. Özellikle yüksek öğretim kurumlarının misyonu yaşam boyu öğrenmenin merkezi olmaktır. Böylelikle bireyler, muhakeme yapma, eleştirel düşünme, problem çözme gibi entelektüel yeteneklerini öğrenmeyi öğrenme çerçevesinde kullanarak geliştirmekte ve bilinçli vatandaşlar haline gelebilmektedir (ALA, 2000). Bu nedenle özellikle üniversite öğrencilerinden merak duydukları konuları öğrenmede kendilerini motive ederek istekli olmaları ve ilerleyen basamaklarda kendi öğrenme süreçlerini yönetmeleri beklenmektedir. Bir diğer ifade ile üniversite öğrencilerinin kendi uzmanlık alanlarında ya da farklı alanlarda kendilerini yetkilendirip, öğrenme

sorumluluklarını alarak sürekli inceleme, sorgulama ve araştırma davranışı içinde olması istenmektedir. Öğrencinin kendi öğrenme etkinliği ile ilgili sorumluluğunu üstlenmesi ise öğrenci merkezli öğrenme kavramına karşılık gelmektedir. Öğrenci merkezli öğrenme kapsamında bireyin üniversitede araştırma olanaklarından faydalanması öğrencinin merak duyduğu konulara ve aklındaki sorulara kolaylıkla cevap bulmasını sağlayacak ve motivasyonunu artıracaktır. Öğrencinin, üniversite kütüphanesi tarafından sunulan hizmetlerin farkındalığı, onun bilgi okuryazarı olabilmesi yönünde atılan büyük bir adım olduğu düşünülmektedir. 1980'li yıllardan sonra öncelikli olarak bilimsel ve akademik çalışmalarda elektronik yayıncılığın gelişmeye başlaması (Atılğan ve Yalçın, 2009), akabinde gelişen ve ucuzlayan teknolojinin getirdiği avantajlar basılı bilimsel yayınların artan maliyetlerine karşı bilhassa akademik kütüphaneleri, tercihlerini elektronik kaynaklardan yana yapmasını sağlamıştır. Özellikle, zaman ve mekân sınırlaması olmadan erişebilmesi, içerisinden tam metin arama yapabilmesi elektronik kaynakların kullanıcılara sunduğu en büyük avantajlar içerisinde sıralanmaktadır. Bir diğer taraftan araştırma faaliyetlerinin bu avantajlar doğrultusunda herhangi bir engele takılmaksızın yürütülmesi durumunun, araştırmacının iç motivasyonunu artırdığı ve öğrenme isteğini tetiklediği yönündedir. Genel olarak bir kütüphanenin amacı bağlı bulunduğu kurumun amaçlarını destekler nitelikte olmalıdır. O halde üniversite kütüphanelerinin amaçlarının ne olduğunu tartışmadan önce üniversitenin amacının ne olduğu üzerinde durmak yararlı olacaktır. Üniversitenin amaçlarından biri Yükseköğretim Kanununun 2. Bölüm 4.maddesi C bendinde şöyle verilmektedir:

"Yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak; bilgi ve teknoloji üretmek; bilim verilerini yaymak; ulusal alanda kalkınmaya destek olmak; yurtiçi ve yurtdışı kurumlarla işbirliği yaparak bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek; evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmaktır."

Üniversitenin amaç/amaçlarını gerçekleştirilebilmesi için ihtiyaç duyduğu alanda gerekli bilginin toplanması, denetim altına alınması, korunması ve hizmete sunulması gerekmektedir. Bilgi çağını yaşadığımız bu dönemde bilginin sürekli olarak kendisini yenilediği ve bilginin katlanarak çoğalma hızının, günde güne kıaldığının farkındayız. Bilgi üretebilmek için araştırmaya, araştırma yapabilmek için de ön bilgiye, dolayısıyla bilgi kaynaklarına ve bunları verimli bir şekilde hizmete sunabilecek kurumlara gereksinim vardır. Üniversitelerin bu gereksinimlerini de kütüphaneleri karşılamaktadır (Çelik, 2000).

Yüksek düzeyde bilimsel araştırma ve çalışmaların yapıldığı üniversiteler, şüphesiz ki sürdürülebilir rekabeti korumak için yaşam boyu öğrenme ile birlikte sürekli ve aktif bilgi kullanımının önem ve değerinin farkında olan bireyler ile vücut bulmaktadır. Bu doğrultuda üniversite kütüphanelerinin görevi, üniversitenin amacı doğrultusunda bilimsel araştırma ve çalışmalar için bilgi kaynaklarını sağlamak ve kaynaklardan yararlanılması amacı kaynakları kullanıcılarına yani hizmet verdiği akademik topluluğa servis etmektir. Çok sayıda yeni üniversite kapılarını öğrencilerine eğitim vermek üzere açmaktadır. Yeni üniversitelerin en önemli hedeflerden birisi, bölgesel eşitsizlikleri gidermeye yöneliktir. Bu eşitsizlikleri gidermek adına kabul edilen temel yaklaşım üniversitelerin eşit dağılımlarının sağlanması yönündedir. Ancak çok sayıda üniversitenin bir arada kurulması gerek insan kaynağının yetiştirilmesi gerekse mali kaynak açısından ülke bütçesini zorlamakta ve bu durumda yeni kurulan üniversitelerin gelişiminde negatif etkiye sebep olmaktadır (Arap, 2010). Bununla birlikte yeni kurulan üniversitelerin gelişme anlamındaki amaçlarına hizmet edebilmeleri için bilimsel araştırmalara ağırlık vermesi ve aynı zamanda çağdaş bir eğitim sunması gerektiği kaçınılmaz bir gerçektir. Eğitim-öğretim etkinliklerini ve araştırmaları doğrudan destekleyen bir araç olma özelliği gösteren üniversite kütüphanelerinin durumları tartışılması gereken bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Üniversite kütüphanelerinde verilen hizmetin niteliğini etkileyen öğelerin personel, derme, kullanıcı, bütçe ve bina olduğu bilinmektedir (Çelik ve Uçak, 1993). Ancak yeni kurulan ve gelişmekte olan üniversiteler için bu öğelerin ne denli desteklendiği sorgulanmalıdır. Gelişmekte olan üniversitelerin kütüphane ihtiyacı vazgeçilmez bir gerçektir. Her ne kadar yeni kurulan ve gelişmekte olan üniversitelerin kütüphanelerinin derme, bina ve personel yönünden çok avantajlı olmadığı bilirse de kütüphaneler amaçları doğrultusunda hizmet vermeye çalışmaktadır.

Etkin bir kütüphane hizmeti için özellikle üniversitenin kütüphaneye ayırdığı bütçenin miktarı önem teşkil etmektedir. Kütüphane hizmetlerinin sürdürülebilir bir şekilde devam etmesi amacı ile bütçenin etkin ve verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Özellikle kütüphane binasının, personel sayısının ve bütçesinin yetersiz olduğu durumlarda derme geliştirme politikaları doğrultusunda kaynak alımında basılılar yerine elektronik kaynakların tercih edildiği bilinmektedir. Üniversite kütüphaneleri, bağlı oldukları kurumun yapısına uygun

olarak dermelerini geliştirmek ve ihtiyaç duyan kullanıcılara bilgiyi, talep edilen zamanda sunmak isterler. Üniversite kütüphaneleri dermelerini basılı olduğu kadar elektronik kaynaklar ile de desteklemekte hatta bütçelerinin büyük bir kısmını elektronik kaynaklara ayırmaktadır. Ancak büyük bütçeler ayrılarak geliştirilen dermenin faydalı olabilmesi kullanıcıların bu konudaki farkındalığı ile orantılıdır. Kütüphanecilerin görevi kullanıcılarına bilgiyi erişilebilir kılmaktır. Dolayısı ile bunun planlanması kütüphanecilerin temel görevlerinden biridir. Abonelik sağlanan elektronik kaynaklar ve lisanslı veritabanlarına erişim, Üniversite kütüphaneleri ile firmalar arasında yapılan lisans anlaşmaları gereği IP adresi kontrolü ile sağlanmaktadır. Bir diğer ifade ile elektronik kaynaklara erişim üniversite kütüphanesinin firmaya bildirmiş olduğu IP (internet protocol) numaraları aralığında gerçekleşmekte, üniversite kampüsü dışında herhangi bir noktadan elektronik kaynaklara erişim sağlanamamaktadır. Ancak modern kütüphane kullanıcıları hiçbir engele bağlı takılmadan ihtiyaç duydukları bilgiye istedikleri zaman ve istedikleri yerden erişmek ister. Kullanıcıların bu haklı isteklerine cevap vermek amacıyla üniversite kütüphaneleri uygun teknolojik altyapıyı seçerek hizmete sunmak için zaman, emek ve önemli miktar bütçe ayırmaktadır. Kütüphaneler elektronik kaynaklarını kullanıcılarına kampüs dışında da sunabilmek için, vekil sunucular, sanal özel ağ veya kampüs dışı elektronik kaynaklara erişim sağlayan kütüphane platformları gibi alternatif çözümler sunarak kullanıcılarına bilgiyi erişilebilir kılar.

Araştırma Problemi

Üniversite kütüphaneleri kullanıcılarına hizmet verebilmek adına bağlı oldukları üniversitenin yapısı ve kütüphaneye ayrılan bütçe çerçevesinde ilgili bilgi kaynaklarına erişim sağlamak ve bu kaynakları kullanıcılarına sunmaktadır. Bilgi çağı ile birlikte modern kütüphane kullanıcısı artık fiziksel olarak kütüphaneye gelmeden bilgi kaynaklarına bilgisayarı aracılığı ile erişim sağlamak istemektedir. Bu nedenle üniversite kütüphaneleri kullanıcı istekleri ve çağın getirdiklerini göz önünde tutarak elektronik kaynaklara (elektronik dergi ve kitap veritabanları) abone olmakta ve bu kaynaklara kullanıcıların erişimini sadece kütüphane veya içinde buldukları kampüs ile sınırlamayıp, gerekli teknolojik altyapı hizmetlerini sağlayarak, bu hizmeti kampüs dışına da çıkarmaktadır. Gelişmekte olan üniversitelerin öğrencilerinin, kütüphanenin abone olduğu elektronik kaynaklar ile ilgili farkındalıkları ve bu kaynaklara kampüs dışından erişim sağlama konusundaki farkındalıkları araştırmamızın problemini oluşturmaktadır.

Araştırma soruları

Çalışmamıza ait araştırma soruları aşağıda verilmiştir:

Yeni kurulmuş ve gelişmekte olan üniversiteler de okuyan öğrenciler temel alındığında;

1. Öğrenciler, kütüphanenin abonelik sağlayarak kullanıcılarına sunduğu elektronik kaynakların farkındalar mı?
2. Öğrenciler, kütüphanenin abonelik sağlayarak kullanıcılarına sunduğu elektronik kaynaklara kampüs dışından da erişim imkânı sunduğunun farkındalar mı?
3. Öğrencilerin; kütüphaneyi fiziksel olarak ziyaret etme sıklıkları ile kütüphanenin web sayfası üzerinden sunduğu hizmetlerin farkındalığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Üniversitenin 1.-2. sınıf öğrencileri ile 3.-4. sınıf öğrencileri arasında kütüphanenin web sayfası üzerinden sunduğu temel hizmetlerin farkındalığı arasında anlamlı bir fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmacı tarafından “Üniversite Öğrencileri için Üniversite Kütüphanesi Web Hizmetleri Farkındalık Anketi” hazırlanmıştır. Anket hazırlanırken; MIT Kütüphaneleri anketi (MIT, 2011), Princeton Üniversitesi Kütüphane Hizmetleri anketi (Princeton, 2010), New Mexico State Library (2015) kütüphane hizmetleri anketlerinden yararlanılmıştır. Hazırlanan anket ikisi alan uzmanı ve iki dil uzmanı olmak üzere dört kişi tarafından değerlendirilmiştir.

Anket, öğrenciler ile ilgili, fakülte, bölüm, sınıf ve cinsiyet bilgilerinin alındığı genel bölüm ile birlikte toplam beş bölümden oluşmaktadır. Anketin ikinci bölümünde kütüphane hizmetlerini kullanma sıklıklarına, ikinci bölümde fiziksel olarak kütüphaneyi ne amaçla ziyaret ettiklerine, dördüncü bölümde kütüphanenin web sitesi üzerinden sunduğu hizmetlerin farkındalığı ve son bölümde ödev veya proje hazırlamada tercih ettikleri ortamlara yer verilmiştir.

Anketin güvenilirlik testi yapılmış ve Cronbach-Alfa değeri 0,774 olarak tespit edilmiştir. Güvenirlik katsayısı ,600 < α < ,800 arasında olduğundan anket güvenilir olarak değerlendirilmektedir.

Anket toplam 164 kişiye uygulanmış ancak yapılan analiz sonucunda 9 kişinin anketi hatalı doldurmuş olduğu tespit edilmiş ve bu anketler analiz dışı bırakılmıştır. Özellikle çalışmamıza temel problemi olan elektronik kaynaklara kampus dışından erişim hizmeti farkındalığı, üniversite kütüphanesinin kullandığı platformun kullanım verileri ara yüzünden alınan sonuçlar ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışmamız 2007 yılında kurulmuş ve gelişmekte olan bir üniversitede tamamlanmıştır. 2015-2016 eğitim öğretim döneminde çalışmamıza konu olan üniversitede; Edebiyat, İktisadi İdari Bilimler, Mühendislik, Fen ve Orman Fakültesi ile Sağlık Yüksek Okulu kapsamında 5475¹ aktif öğrenci olduğu bilinmektedir. Çalışmamızın örneklemini üniversite içinden rastgele seçilen 164 öğrenci oluşturmaktadır.

BULGULAR

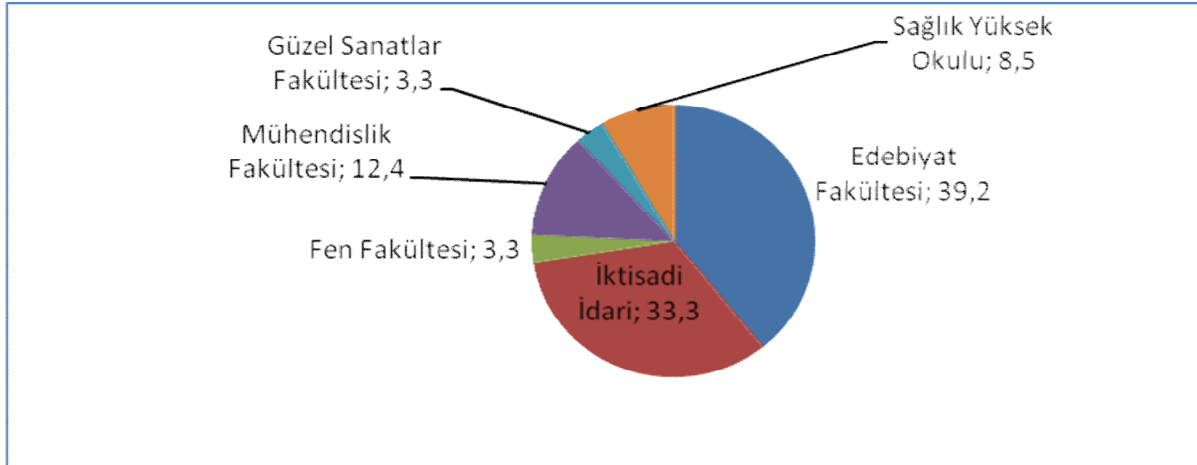
Anket toplam 164 kişiye uygulanmış ancak yapılan analiz sonucunda 9 kişinin anketi analiz dışı bırakılmıştır. Anketi cevaplayan 153 adet katılımcının %65'nin kadın, %35 ise erkektir.

Ankete katılan öğrencilerin yaş dağılımı Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1: Öğrencilerin Kütüphaneyi Fiziksel Olarak Ziyaret Etme Sıklıkları

	19 yaş	20 yaş	21 yaş	22 yaş	23 yaş	24 yaş
Frekans	4	23	13	49	47	17
Yüzde %	2,6	15	8,5	32	30,7	11,1

Seçtiğimiz örneklem üniversitenin fakülteleri arasındaki öğrenci dağılımına paralellik göstermektedir. Katılımcıların fakülteler bazında dağılımı Şekil 1'de sunulduğu gibidir.

Şekil 1: Katılımcıların Fakülte Bazında Dağılımları

Katılımcıların %88,2'sinin kütüphanenin abonelik sağlayarak kütüphane kullanıcılarına sunduğu elektronik kaynaklardan, %95,4'nün ise elektronik kaynaklara kampus dışından da erişim imkanı sağladığından haberdar olmadığı belirlenmiştir. Zira üniversitenin kütüphanesinden alınan veriler de bu durumu doğrular niteliktedir. Üniversite kütüphanesi elektronik kaynakları kampus dışında da kullanıcılarının erişimine sunabilmek için

¹ Üniversiteye bağlı Meslek Yüksek Okulları (MYO) çalışmada kapsam dışında bırakıldığı için, MYO'da okuyan öğrenciler bu sayıya dahil edilmemiştir. Tablo 1: Ankete katılan öğrencilerin yaşlarına göre dağılımı

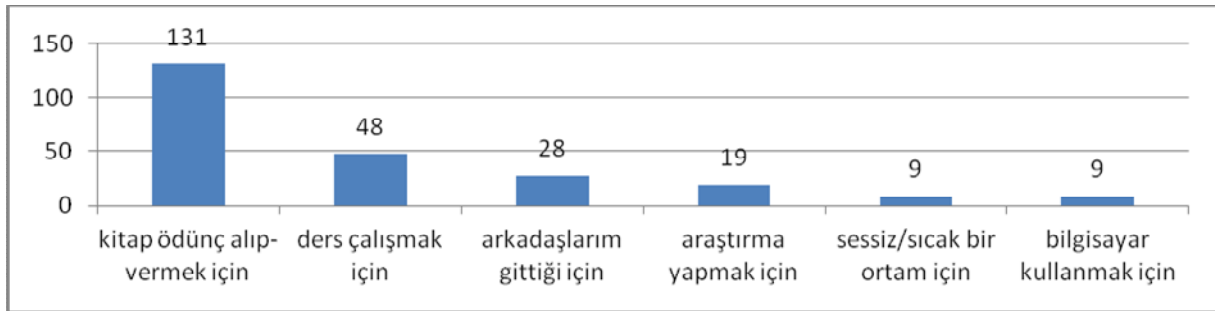
kampus dışı erişimi destekleyen bir kütüphane platformu kullanmaktadır. Bu uygulamadan alınan kullanım verilerine göre üniversite öğrencilerinin sadece %2'si kampüs dışı erişim hizmeti alan aktif kullanıcı olarak görülmektedir.

Öğrencilerin kütüphaneye fiziksel olarak uğraması bu hizmetlerden haberdar olabilmelerini sağlayacak tetikleyici bir kuvvet olarak düşünülmektedir. Ancak öğrencilerin kütüphaneye uğrama sıklıkları çok düşüktür. Tablo 2'de öğrencilerin kütüphaneye gitme sıklıkları verilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Kütüphaneyi Fiziksel Olarak Ziyaret Etme Sıklıkları

	Frekans	Yüzde %
Haftada birden çok	28	18,3
Ayda bir iki defa	31	20,3
Dönem boyunca bir iki defa	32	20,9
İşim olmazsa gitmem	30	19,6
Hiç gitmedim	32	20,9

Öğrencilere “Ne amaçla kütüphaneye giderseniz?” sorusuna alınan yanıtlar ise Şekil 2’de sunulduğu gibidir. Anket uygulanan öğrencilerin %31,4’ü kütüphaneyi ödünç kitap alıp vermek için kullandığını belirtmiştir.

Şekil 2: “Ne amaçla kütüphaneye giderseniz?” Sorusuna Alınan Yanıtlar

Öğrencilerin lisans hayatlarını tamamladıkları bu dört yıllık zaman içinde, onları derinlemesine araştırmaya itmeyen koşullardan birinin günlük hayatı ve akademik çalışmaları oldukça kolaylaştıran internet, arama motorları ve beraberinde web sitelerinden indirilebilen ve kopyala-yapıştır metodu ile kolayca hazırlanabilen ödev ve projelerin varlığını ortaya çıkarmıştır. Anket kapsamında öğrencilere ödev ve proje yapma alışkanlıkları ile ilgili olarak yönlendirilen “Arama motorlarını kullanarak yaptığım araştırmalar şimdiye kadar hep yeterli oldu alternatif seçeneklere ihtiyaç duymadım” durumuna verilen cevapların oranları Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3: “Arama motorlarını kullanarak yaptığım araştırmalar şimdiye kadar hep yeterli oldu alternatif seçeneklere ihtiyaç duymadım” Durumuna Verilen Cevapların Oranları

	Frekans	Yüzde %
Katılıyorum	110	71,9
Kısmen katılıyorum	39	25,5
Katılmıyorum	4	2,6

Araştırmanın diğer sorularını cevaplayabilmek için çalışmamıza uygun analiz tipinin belirlenmesi amacıyla verilerin normal dağılıma uygunluğunun kontrol edilmesi için Kolmogorov Smirnov Testi yapılmıştır. Anlamlılık değeri 0,05’den küçük çıktığı için verilerin normal dağılıma uygun olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmada parametrik olmayan test yöntemleri kullanılmıştır.

Kütüphaneyi fiziksel olarak ziyaret eden kullanıcıların, kütüphanenin web sayfası aracılığı ile sunduğu hizmetlere ait farkındalıklarının diğerlerine oranla yüksek olması beklenmektedir. Bu nedenle Öğrencilerin kütüphaneyi fiziksel olarak ziyaret etme sıklıkları ile kütüphanenin sunduğu web hizmetlerinden haberdar olması arasında anlamlı bir fark olup olmadığı sorgulanmıştır. Grupların varyansları arasında fark olup olmadığını belirlemek için

Levene testi yapılmıştır. Levene testi sonucunda tüm ölçeklerin ortalaması için anlamlılık (Significance) değeri 0,05'den küçük çıkmıştır. Dolayısıyla dağılımlarının homojen olmadığı tespit edilmiştir.

Durumu analiz etmek için Posthoc Tamhane's T2 Testi yapılmıştır. Tamhane testi sonucunda kütüphaneye fiziksel olarak "haftada birden çok gidenler" ile "işim olmazsa gitmem" ve "hiç gitmedim" diyenler arasında kütüphane web hizmetlerinin farkındalığı konusunda "haftada birden çok gidenler" lehine anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır.

Üniversite 1-2. sınıfa giden öğrencilerin 3 -4. sınıf öğrencilerine kıyasla araştırma yöntem ve teknikleri konusunda daha az tecrübeye sahip olduğu düşünülerek, 3.- 4. Sınıf öğrencilerinin proje veya ödev hazırlamada kütüphane ve hizmetlerini daha yoğun kullanacağı düşünülmektedir.

Benzer şekilde üniversitenin 1. ve 2. sınıf öğrencileri ile 3 ve 4. sınıf öğrencileri arasında kütüphanenin web sayfası üzerinden sunduğu temel hizmetlerin farkındalığı arasında anlamlı bir fark olup olmadığı sorgulanmıştır. Anket kapsamında "Kütüphanenin web sayfası üzerinden sunduğu temel hizmetler" başlığı altında öğrencilere yönlendirilen sorular Tablo4'de verilmiştir. Öğrencilerin verilen durumlar üçlü likert ölçeği kapsamında "farkındayım", "kararsızım", "farkında değilim" şeklinde cevaplamaları istenmiştir.

Tablo 4: Kütüphanenin Web Sayfası Üzerinden Sunduğu Temel Hizmetlerin Farkındalığı Kapsamında Öğrencilere Yönlendirilen Sorular

Aşağıda verilen durumları "farkındayım", "kararsızım", "farkında değilim" şeklinde değerlendiriniz

- Kütüphane web sayfası üzerinden kullanıcı adı ile giriş yapılabileceğinin,
- Kütüphane web sayfası üzerinden kullanıcı girişi yaparak kitap siparişi yapılabileceğinin,
- Kütüphane web sayfası üzerinden kullanıcı girişi yaparak üzerimdeki kitabı uzatabileceğimin,
- Kütüphane web sayfası üzerinden kullanıcı girişi yaparak borç bilgimi öğrenebileceğimin,
- Kütüphane web sayfası üzerinden kullanıcı girişi yaparak adıma kitap ayırtabileceğimin,
- Kütüphane web sayfası üzerinden elektronik kaynaklara (elektronik dergi ve veri tabanlarına) erişim sağlayabileceğimin,
- Kampüs dışından (uzaktan erişim) ile kütüphanenin abone olduğu elektronik kaynaklara (elektronik dergi ve veri tabanlarına) erişim sağlayabileceğimin.

Bu hipotezi araştırmak amacıyla nonparametrik veriler için uygun olan Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Test sonucunda Anlamlılık (Asymptotic Significance) değeri 0,05'den küçük çıkmıştır. Söz konusu 1. ve 2. sınıf öğrencileri ile 3 ve 4. sınıf öğrencileri arasında kütüphanenin web sayfası üzerinden sunduğu temel hizmetlerin farkındalığı arasındaki ilişkinin $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak 3 ve 4. sınıf öğrencileri lehine anlamlı olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Öğrencilerin büyük bir kısmının ödev ve proje hazırlama aşamasında interneti bir araç olarak kullanmakta olduğu bilinmektedir (Selwyn, 2008; Okay ve Aydoğan, 2010; Orhan ve Günay, 2014). Öğrencilerin lisans hayatlarını tamamladıkları bu dört yıllık zaman içinde, onları derinlemesine araştırmaya itmeyen koşullardan birinin günlük hayatı ve akademik çalışmaları oldukça kolaylaştıran internet, arama motorları ve beraberinde web sitelerinden indirilebilen ve kopyala-yapıştır metodu ile kolayca hazırlanabilen ödev ve projeler olduğu bilinmektedir. Çalışmamızda uygulanan anket kapsamında öğrencilere ödev ve proje yapma alışkanlıkları ile ilgili olarak yönlendirilen "Arama motorlarını kullanarak yaptığım araştırmalar şimdiye kadar hep yeterli oldu alternatif seçeneklere ihtiyaç duymadım" durumuna katılıyorum diyerek cevap verenlerin oranı %72 olarak tespit edilmiştir. Bu durumda öğrencinin alternatif araştırma seçeneklerini araması düşük olarak görülmektedir. Kaldı ki katılımcıların %88,2'sinin kütüphanenin abonelik sağlayarak kütüphane kullanıcılarına sunduğu elektronik kaynaklardan, %95,4'nün ise elektronik kaynaklara kampüs dışından da erişim imkanı sunulduğundan haberdar olmaması bu durumun göstergelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira üniversitenin kütüphanesinden alınan veriler de bu durumu doğrular niteliktedir. Araştırma yapılan üniversitenin Kütüphane kullanım verilerine göre üniversite öğrencilerinin sadece %2'si elektronik kaynaklar için kampüs dışı erişim hizmeti alan aktif kullanıcılar olarak görülmektedir.

Öğrencilerin kütüphaneye fiziksel olarak uğramasının kütüphanenin sunduğu diğer hizmetlerden haberdar olabilmelerini sağlayacak tetikleyici bir kuvvet olduğu düşünülmektedir. Ancak çalışmanın bulguları öğrencilerin kütüphaneye uğrama sıklıklarının çok düşük olduğunu göstermektedir. “Kütüphaneyi haftada birden çok ziyaret ederim” diyenler %18,3 lük bir oranda kalırken “işim olmazsa gitmem” ve “hiç gitmedim” diyenlerin oranı %31,5 olarak belirlenmiştir. Kütüphaneye giden öğrencilerin %85’inin kitap ödünç alıp vermek amacı ile kütüphaneye gittikleri tespit edilmiştir. Bu durumu düşük oranlar ile “ders çalışma” ve “arkadaşlar gittiği için” cevapları takip etmektedir. Kütüphaneyi fiziksel olarak ziyaret eden kullanıcıların, kütüphanenin web sayfası aracılığı ile sunduğu hizmetlere ait farkındalıklarının diğerlerine oranla yüksek olması beklenmektedir. Çalışmamızda kütüphaneye fiziksel olarak “haftada birden çok gidenler” ile “işim olmazsa gitmem” ve “hiç gitmedim” diyenler arasında kütüphane web hizmetlerinin farkındalığı konusunda “haftada birden çok gidenler” lehine anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır.

Üniversite 1-2. sınıfa giden öğrencilerin 3 -4. sınıf öğrencilerine kıyasla araştırma yöntem ve teknikleri konusunda daha az tecrübeye sahip olduğu düşünülerek, 3.- 4. Sınıf öğrencilerinin proje veya ödev hazırlamada kütüphane ve hizmetlerini daha yoğun kullanacağı düşünülmektedir. 1.-2. sınıf öğrencileri ile 3.-4. sınıf öğrencileri arasında kütüphanenin web sayfası üzerinden sunduğu temel hizmetlerin farkındalığı arasındaki ilişkinin 3.- 4. sınıf öğrencileri lehine anlamlı olduğunu tespit edilmiştir.

Genel olarak bakıldığında kütüphanelerin hizmet binasının fiziksel durumu önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle üniversitenin, kütüphane binasının hemen hemen tüm birimlere eşit mesafede başka bir ifade ile merkez bir noktada olması, gitmek amacıyla tercih edilmesi açısından önemlidir. Ayrıca üniversite öğrencileri; araştırma yapmak, ders çalışmak ve zaman zaman boş vakitlerini değerlendirmek amacı ile kütüphaneye uğramak için geniş ve konforlu çalışma mekânlarının, teknoloji kullanımı için özel mekanların (fotokopi, bilgisayar), araştırma noktasında hizmet alabileceği nitelikli personellerin, bilimsel yayınların yanında popüler kitaplara da yer veren geniş bir koleksiyonun olmasını beklemektedir. Aksi halde üniversite öğrencileri için kütüphaneye uğramak çok fazla tercih edilebilir bir durum olmaktan çıkmaktadır. Ancak yeni kurulan ve gelişme aşamasında olan pek çok üniversite kütüphanesi, bina ve personel açısından yeterli değildir. Yetersizliklere rağmen kütüphanelerin elektronik kaynaklara yönelerek amaçlarına hizmete etmeye çalıştıkları bilinmektedir. Bu durumda kütüphanelerin elektronik kaynakları hizmet sunduğu kitleye daha iyi tanıtılmasında fayda olduğu düşünülmektedir. Ayrıca belirli dönemlerde tekrarlanan kütüphane oryantasyon programlarının kütüphaneciler ve öğrenciler tarafından çok iyi değerlendirilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Oryantasyon programı kapsamında kütüphanenin şartları dahilinde vermekte olduğu hizmetleri en iyi şekilde öğrencilere aktarmaya çalışmasının için her iki taraf için yararlı olacağı düşünülmektedir.

1998 yılında temelleri atılan Bologna Süreci*, tüm Avrupa’da akademik konularda standartlar geliştirmek ve birbiriyle uyumlu bir yükseköğrenim alanı yaratmak amacıyla oluşturulmuş bir programdır. Bologna süreci ile birlikte yükseköğretim kurumlarında eğitim sisteminin revize edilmesi gündeme gelmiştir. Bologna sürecinin yapılandırıcılık yaklaşımını, öğrenci merkezli öğrenmeyi, aktif öğrenmeye dayalı yaşam boyu öğrenme davranışlarını ön plana çıkardığı görülmektedir. Bu durum bir diğer ifade ile üniversite öğrencilerinin öğrenme sorumluluklarını üstlenmeleri gerektiği anlamına gelmektedir. Öğretim üyesinin sınıf içi rolünün öğrenciyi motive etmek olduğu bu süreçte öğrencinin rolü ise, bilgiye erişerek, sorgulayarak, araştırarak derse katılımcı olmaktır. Bu durumda derse ait başarı göstergesi de öğrencinin sürece katılımının ve performansının niteliği olarak değişmektedir. Bologna sürecinde, açılan bir dersin amacına ulaşması için programın sonunda öğrencilerin belirli öğrenme çıktılarını ve becerilere sahip olması gerektiği düşünülmektedir. Dersin sonunda öğrencilerin belirli öğrenme çıktılarını ve becerilere sahip olması için ders dışı faaliyetlerle kendilerini ilgili konuda yeterli düzeye getirmeleri beklenir. Bu süreç öğretim üyeleri tarafından dersin alanına göre öğrenciye verilen okuma, sunum, proje, ödev ve benzeri çalışmalar ile yönlendirilir. Ancak öğretim üyesi tarafından verilen

* Bologna süreci ile ilgili detaylı bilgi için “66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları”
<http://www.yok.gov.tr/web/uluslararasi-iliskiler/42> adresinden erişebilirsiniz

Bologna Süreci YÖK web sayfasına <http://www.yok.gov.tr/web/uluslararasi-iliskiler/bologna-sureci> adresinden erişebilirsiniz

araştırma faaliyetlerinin ders notuna etkisinin düşük olması veya olmaması, öğretim üyesinin teslim edilen proje, ödev ve benzeri çalışmaları detaylıca değerlendirmemesi, öğrenciye dönüt vermemesi veya öğretim üyesinin aynı derste her yıl aynı ödevleri yineletmesi gibi sebepler öğrencilerin araştırma çalışmalarını özensizce yapmalarına sebep olduğu düşünülmektedir. Kütüphaneler akademik sistemin önemli bir parçasıdır. Bu nedenle öğrencilerin araştırma çalışmalarında merkez olma durumunu üstlenmek amacı ile öğretim üyeleri ile işbirliğine gidilebilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Öğretim üyelerinin, öğrencilerin, üniversite kütüphaneleri ve kütüphanecilerinin temas halinde olduğu bir çerçevede akademik faaliyetler çok daha tatmin edici bir noktaya ulaşacaktır.

Öğrenciler lisans öğrenimi boyunca teslim ettikleri proje ve ödevler kapsamında araştırma yapmaya incelemeye sorgulamaya ve akademik anlamda yazılar yazmaya başlamaktadır. Öğrencinin bu deneyimi yaşama sıklığı ise teslim ettiği proje veya ödevin niteliğine yansımaktadır. Büyük sınıfların küçük sınıflara göre araştırma yapma ve sunma sürecinde daha tecrübeli olduğu ve teslim ettikleri proje veya ödevlerin öneminin bilincinde oldukları farklı çalışmalarla da desteklenmektedir (D'Esposito ve Gardner, 1999; Sahin, Balta, ve Ercan, 2010; Orhan ve Günay, 2014).

Not: Bu çalışma 5- 6 Şubat 2016 Tarihlerinde Antalya'da düzenlenen 2nd International Congress on Education, Distance Education and Educational Technology- ICDET'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Atılğan, D., & Yalçın, Y. (2009). Elektronik kaynakların seçimi ve değerlendirilmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(4), 769-802.

Akkoyunlu, B.(2008). Bilgi okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenme:Information literacy and lifelong learning. 12.01.2015 tarihinde <http://egitim.beun.edu.tr/cv/hstortop/wp-content/uploads/sites/22/2013/11/1b.doc> adresinden alınmıştır.

Aldemir, A. (2004). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı düzeyleri üzerine bir araştırma: Sakarya Üniversitesi örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

American Library Association (ALA), Association for College and Research Libraries (ACRL).(2000), Information Literacy Competency Standards for Higher Education, 12.01.2015 tarihinde <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/standards/standards.pdf> adresinden alınmıştır.

Arap, K. S. (2010). Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye'de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(01), 001-029.

Çelik, A., Uçak, N. Ö. (1993). Üniversite kütüphaneleri üzerine. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2).

Çelik, S. (2000). Üniversite kütüphaneleri: Amaç, görev, işlev, yönetim ve örgüt yapısı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, (2), 52-62.

D'Esposito, J. E., & Gardner, R. M. (1999). University students' perceptions of the Internet: An exploratory study. *The Journal of Academic Librarianship*,25(6), 456-461.

Doyle, C. S. (1994). Information literacy in an information society: A concept for the information age. New York: Syracuse University.

Lau, J. (2006). Guidelines on information literacy for lifelong learning. *IFLA, Veracruz*.

MIT Libraries. (2011). Assesment in MIT Libraries:MIT Library survey. 05.11.2015 tarihinde <http://libguides.mit.edu/c.php?g=176246&p=1159027> adresinden alınmıştır.

New Mexico State Library (2015). Questionaries and surveys. 05.11.2015 tarihinde http://www.nmstatelibrary.org/index.php?option=com_content&view=article&id=206&Itemid=104 adresinden alınmıştır.

Okay, S., & Aydoğan, E. (2010). MYO Öğrencilerinin İnternet Kullanım Amaçlarının İncelenmesine İlişkin Bir Araştırma/A Research on The Vocational High School Students' Intentions of İnternet Usage. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 283.

Orhan, F., Günay, A. (2014). Üniversite öğrencilerinin İnternet tabanlı akademik usulsüzlük nedenlerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*,15(1), 176-190.

Princeton University Library. (2010). Library services survey. 05.11.2015 tarihinde <http://library.princeton.edu/library-services-survey> adresinden alınmıştır.

Sahin, Y. G., Balta, S., & Ercan, T. (2010). The use of İnternet resources by university students during their course projects elicitation: a case study. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 9(2).

Selwyn, N. (2008). An investigation of differences in undergraduates' academic use of the İnternet. *Active Learning in Higher Education*, 9(1), 11-22.

YÖK (Yükseköğretim Kanunu). *Madde 4*, 2547.